

Naar een groenere en gezondere stad

Uitvoeringsagenda Groenvisie 2020 - 2021

1. Wat willen we bereiken?

De komende jaren gaan we investeren in het vergroenen van onze stad. En we gaan ons bestaand groen verbeteren: meer kwaliteit en meer variatie van het groen en de bomen in de stad. Groen is namelijk één van onze kernwaarden. Een groene stad is een aantrekkelijke stad voor de bewoners en bezoekers. Het voorkomt wateroverlast, hittestress en vervuilde lucht. In groen kunnen bewoners elkaar ontmoeten en groen nodigt bewoners uit om te bewegen. En groen dat bestaat uit inheemse bomen, struiken en kruiden en natuurvriendelijk wordt beheerd, zorgt ook dat dieren zich thuis voelen in de stad. Het zorgt voor meer biodiversiteit. Het zorgt dat groen beter bestand is tegen plagen, zoals de eikenprocessierups.

Dit kunnen we niet alleen. We doen dat samen met onze groene partners in de stad en ook onze inwoners. Daarom zetten we samen met onze groene partners in op het vergroten van kennis en ervaring (beleving) onder inwoners van de waarde die bomen en groen hebben, ook in eigen tuin. We hopen zo dat inwoners meer betrokken raken bij hun eigen leefomgeving en kiezen voor een groene en duurzame levensstijl.

2. Hoe gaan we Arnhem groener maken?

De ambities ten aanzien van groen en biodiversiteit zijn in het coalitieakkoord opgenomen en zijn tevens verwoord in de Groenvisie 2017-2035. Bij de vaststelling is de motie 'Uitvoeringsagenda met doelstellingen bij Groenvisie' aangenomen. De voorliggende uitvoeringsagenda geeft invulling aan deze motie. De doelen uit de Groenvisie zijn in deze Uitvoeringsagenda vertaald naar projecten voor de periode 2019 - 2021. De vijf thema's met de doelen uit de groenvisie zijn daarvoor als basis gebruikt en vertaald algemene opgaven.

De vijf thema's met bijbehorende doelen zijn:

- A. Herkenbare stad: Vergroten van de waarden van bossen en parken
- B. Natuurvriendelijke stad: Vergroten van de biodiversiteit
- C. Groene gezonde stad: Vergroenen van de stad
- D. Duurzaam beheerde stad: Duurzaam beheer op eindbeeld
- E. Samenwerkende stad: Samen de stad vergroenen

Er is gekozen de Uitvoeringsagenda te koppelen aan van de besteding van het Groenfonds. Hierdoor kunnen we de doelen uit de Groenvisie vertalen naar concrete projecten. Vanaf 2019 is €100.000 meer beschikbaar in het Groenfonds (coalitieakkoord), namelijk €405.000. De projecten zorgen voor kwalitatief beter groen en voor meer groen.

De Visie klimaatadaptatie geeft ook uitvoering aan het vergroenen van de stad. Het groenfonds draagt daar eveneens aan bij.

2. Uitvoeringsagenda 2020 - 2021

A. Herkenbare stad: Vergroten van de waarden van bossen en parken

Arnhem is één van de groenste steden van Nederland en dat moeten we ook zo houden. Kenmerkend voor Arnhem zijn de bossen, de natuurterreinen en de vele parken. En ook de lanen en de grote groenzones in en om de wijken, bijvoorbeeld moeraszone Schuytgraaf, ecozones Presikhaaf of de Huissensedijk.

Doel A1. Verhogen kwaliteit van onze bossen, natuurterreinen, parken en boomstructuren.

We willen de kwaliteit van onze waardevolle landschappen op orde houden en verbeteren. Jaarlijks wordt groot onderhoud uitgevoerd aan parken op basis van de beheervisies parken, bossen en natuurterreinen. In de beheervisies zijn ook projecten benoemd, die niet en deels uitgevoerd kunnen worden met regulier onderhoudsbudget. Door een financiële bijdrage te leveren vanuit het Groenfonds kunnen deze projecten wel worden uitgevoerd.

Doel A2. Alle (verpachte) agrarische gronden in eigendom van gemeente Arnhem kennen biologische landbouw / veeteelt, met een SKAL certificering

We willen dat onze verpachte agrarische gronden biologische landbouw en veeteelt kennen. Dat vergroot de waarde van het landschap voor mens (gezondheid), dier en plant (biodiversiteit). En het houdt de stad toekomstbestendig op het gebied van klimaat: Verbeteren van de ecosystemen (bijvoorbeeld bos, heide, hooiland, beek, poel), voorkomen van wateroverlast, hittestress en vervuilde lucht.

Doel A3. Verhogen aandeel bomen en bos in Arnhem

We gaan meer bomen, bomenlanen en bos aanplanten, met voldoende ondergrondse en bovengrondse groei ruimte op basis van Bomenplan Arnhem. Dit wordt verder uitgewerkt via de uitvoeringsagenda van het Bomenplan Arnhem.

Projecten Herkenbare stad	Groenfonds	
	2020	2021
Doel A1.		
Verbeteren park Angerenstein (landschap, biodiversiteit en recreatie): o.a. binnentuin verbeteren en bloembollen planten.	€ 40.000	
Verbeteren parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem: maatregelen op basis van beheervisie 2020.		€35.000
Verbeteren Rivierklimaatpark: beplanting aanleggen		€10.000
Verbeteren landschap Huissensedijk: o.a. meidoornhagen planten		€10.000
Doel A2.		
Onderzoek naar de bereidheid van met pachters van gemeentelijke landbouwgronden om deze om te zetten naar biologische landbouw en veeteelt (regionaal voedsel).	€ 20.000	€ 5.000

B. Natuurvriendelijke stad: Vergroten van de biodiversiteit

Onze stad is ook een natuurvriendelijke stad. Sinds 2019 zijn we bijvriendelijke gemeente. Door een natuurlijke manier inrichting en het beheer van het groen houden we rekening met dier- en plantensoorten die kenmerkend zijn voor Arnhem. Het verbinden van groengebieden is eveneens belangrijk voor de migratie van dieren en ook van planten. Natuurinclusief bouwen hoort daar ook bij. Zo komt de natuur tot diep in de stad en vergroten we de biodiversiteit en verbeteren we de ecosystemen in de stad (bijvoorbeeld bos, bloemrijk grasland, poel, moeras en tuin).

In 2020 werken we aan een uitvoeringsagenda Biodiversiteit, om specifieke opgaven te benoemen die nodig zijn om de biodiversiteit in de stad te meten en vandaar uit te vergroten. Hieronder de thema's van deze agenda.

Doel B1. Bij ruimtelijke project is natuurinclusief bouwen en ontwerpen de norm

Natuurinclusief bouwen en ontwerpen wordt nu standaard meegenomen in projecten. Dit is ook benoemd in de woondeal. Op welke wijze en in welke mate dat moet wordt nu onderzocht. Er wordt gedacht aan een puntensysteem voor ontwikkelingen.

Doel B2. Kennis van de biodiversiteit en verbeteren leefgebieden kenmerkende soorten

Of het goed gaat met de biodiversiteit kunnen we meten aan de hand van voorkomen van kenmerkende diersoorten (doelsoorten), benoemd in de Groenvisie. Ook kunnen we specifieke groengebieden (bos, natuur, park) volgen op basis van ' Meetlat biodiversiteit' van IPC. Hiervoor wordt een biodiversiteitsagenda ontwikkeld. Daarbinnen vallen ook thema's als verzuring, vermesting en verdroging van de bodem.

Wanneer we weten hoe het staat met de biodiversiteit, weten we gericht welke maatregelen we moeten uitvoeren. Dit kan door uitbreiding en verfijning van het ecologisch beheer. En ook door het uitbreiden van leefgebied door het aanleggen bos, houtwallen en -singels, zoomvegetaties langs bos, poelen, moeras en bloemrijke bermen, akkers en hooilanden. Een combinatie met natuurinclusieve landbouw is mogelijk.

Doel B3. Verbeteren van het natuurvriendelijke beheer en inrichting ons van groen.

Arnhem heeft ten opzichte van veel andere gemeenten een koppositie op het gebied van ecologisch beheer. Voor het beheer van de gemeentelijke terreinen (o.a. hooiland) is de gemeente sinds 1995 gecertificeerd met het ECO-keurmerk van SKAL. In datzelfde jaar werd Arnhem de eerste Nederlandse gemeente met het internationale FSC-keurmerk voor duurzaam beheer voor haar bossen. En vanaf 1991 wordt op veel plekken ecologisch maai-beheer toegepast. En elk jaar komt daar meer bij.

Bij de inrichting van onze terreinen gebruiken we inheemse en biologische zaaimengsels en inheemse bomen en struiken. En ook soorten die dracht- en waardplant zijn voor insecten, waaronder vlinders en bijen. De soorten worden bepaald op basis van de grondsoort en waterhuishouden. En door het vergroten van het areaal inheems groen kunnen we plagen helpen te voorkomen. Denk aan bloemrijk grasland onder eikenbomen, waarin natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups leven.

We willen deze koppositie behouden. Daarom zijn we continue bezig om ons te verbeteren, door ons natuurvriendelijk beheer uit te breiden, te versterken en te verfijnen. Denk aan meer maatwerk in het gefaseerd maaibeheer van de bermen, graslanden en het gebruik van duurzaam materieel en materiaal. En kansen om nog meer terreinen natuurvriendelijk te beheren. Daarbij werken we samen met stichting Arnhem Zoemt en de Imkersvereniging Arnhem, Velp. Alleen zo blijven we een bijvriendelijke gemeente.

Projecten Natuurvriendelijke stad	Groenfonds	
	2020	2021
Doel B2.		
Monitoring voor kenmerkende soorten en diverse gebieden in de stad en verbeteren leefgebied kenmerkende soorten en vegetaties.		€30.000
Doel B3.		
Ecologische begeleiding van en advies voor het uitbreiden en verfijnen van het ecologisch beheer van ons groen.	€ 13.000	€10.000

C. Groene gezonde stad: Vergroenen van de stad

Groen zorgt ervoor dat bewoners zich prettiger en gezonder voelen. Het nodigt ook uit tot bewegen en sporten. Dit voorkomt wateroverlast, hittestress en zorgt voor een schonere lucht. En zorgt voor meer biodiversiteit.

Doel C1. Vergroenen van de stad op basis van de Visie Klimaatadaptatie

We willen meer groen in de wijken, zowel openbaar als privé (tuinen en schoolpleinen). Via de Visie Klimaatadaptatie willen we projecten uitvoeren om de stad te vergroenen, ook met meer bomen.

Doel C2. Verhogen aandeel bomen en bos in Arnhem

We gaan meer bomen, bomenlanen en bos aanplanten, met voldoende ondergrondse en bovengrondse groeiruimte op basis van Bomenplan Arnhem. Dit wordt verder uitgewerkt via de visie Klimaatadaptatie. Bomen aanplanten dient namelijk vele doelen, waaronder het voorkomen van hittestress een schonere lucht en meer biodiversiteit.

Projecten Herkenbare stad	Groenfonds	
	2020	2021
Doel C1 en C2.		
Vergroenen voor een klimaatadaptieve en natuurlijke stad op basis van de Visie Klimaatadaptatie, Bomenplan en ook op basis van de biodiversiteitsmonitoring.	€200.000	€200.000

D. Duurzaam beheerde stad: Toekomstbestendig beheer

Ons groen wordt toekomstbestendig beheerd. We willen het groen langdurig in stand te houden. Bomen moeten vitaal oud kunnen worden. Ook het beperken en voorkomen van verspreiding van soorten die de biodiversiteit verstoren (o.a. Japanse duizendknoop) hoort daar bij.

Het duurzaam beheer van onze bossen, parken en natuurterreinen is benoemd bij het thema 'Herkenbare stad'. Duurzaam beheer is dus ook natuurvriendelijk beheer, met als basis de biodiversiteit monitoring en de ecologische begeleiding en advies.

E. Samenwerkende stad: Samen de stad vergroenen

Het vergroenen van de stad kunnen we niet alleen. We doen dat samen met onze groene partners in de stad en ook onze inwoners.

Doel E1. Het vergroten van het bewustzijn onder de inwoners voor groen en vergroenen (o.a. tuinen)

Samen met onze groene partners in de stad willen we de inwoners van Arnhem kennis en ervaring op laten doen over de waarden van ons groen. Er wordt ingezet op beleving: Maak het vooral leuk. Dit maakt de kans groter dat inwoners meer zorg hebben voor hun eigen groene omgeving en hun tuin willen gaan vergroenen. Stichting Natuurcentrum Arnhem, inclusief de Molenplaats, en Arnhem Klimaatbestendig spelen daarbij een belangrijke rol.

Doel E2. Stimuleren van inwoners om hun eigen terrein en omgeving te vergroenen.

Middels subsidieregelingen en bijzondere acties voor particulieren willen we stimuleren dan zij hun eigen terrein vergroenen.

Projecten Samenwerkende stad	Groenfonds	
	2020	2021
Doel E1.		
Ondersteuning project 'Adopteer een bij' van Arnhem Zoemt, om samen met groene partijen en inwoners de wijk, de bedrijventerreinen en de tuinen te vergroenen voor meer biodiversiteit (wilde bijen en vlinders).	€ 15.000	€ 15.000
Afronden burgerwetenschapsproject 'wildcamera' over bewustwording van groene tuinen voor o.a. de egel.	€ 2.000	
Promotie biodiversiteit i.s.m. Natuurcentrum / Molenplaats en andere lokale groene partijen. O.a. biodiversiteitspakket en educatieve programma's.	€ 5.000	€ 15.000
Doel E2.		
Actie schenken van bomen en nestkasten aan particuliere tuinen in hitte gevoelige gebieden en gebieden met wateroverlast. Tevens informatie geven over een natuurvriendelijke tuin.	€ 35.000	
Subsidieregeling Klimaatadaptatie	€ 50.000	€ 50.000
Subsidieregeling Eetbare stad	€ 25.000	€ 25.000

4. Besteding Groenfonds 2020 - 2021

In de meerjarenbegroting is een jaarlijks exploitatiebudget van € 405.000 beschikbaar. Met de uitvoering van de hieronder voorgestelde projecten wordt dit beschikbare budget volledig ingezet. Hieronder een samenvatting van de projecten waarvoor het Groenfonds wordt ingezet.

Project	2020	2021
A. Herkenbare stad: Vergroten van de waarden van bossen en parken	€ 60.000	€ 60.000
B. Natuurvriendelijke stad: Vergroten van de biodiversiteit	€ 13.000	€ 40.000
C. Groene gezonde stad: Vergroenen van de stad	€ 200.000	€ 200.000
E. Samenwerkende stad: Samen de stad vergroenen	€ 132.000	€ 105.000
	€ 405.000	€ 405.000